

V rámci šesté kapitoly je pak odhalován genderový rozměr léčby. Ačkoliv z dostupných dat se ukazuje, že příčina neplodnosti může být jak na straně muže, tak na straně ženy. Podíl příčin neplodnosti je mezi mužem a ženou téměř proporcčně rozdělen s lehce vyšším výskytem u žen. Ve 40–50 % je příčina u ženy, v 35–40 % u muže, v 10 % se nenaleznou žádná příčina, ve 20 % je příčina u obou partnerů. Ačkoliv neplodnost je v České republice chápána jako párová nemoc a léčba i výsledky se dotýkají páru jako celku (s. 116), neplodnost a s ní spojená léčba je stále silně zaměřena na ženu a její reprodukční schopnost. Obdobně i z počtu zapojených mužů do kvalitativního výzkumu Lenky Slepíčkové lze usuzovat na rozdílnou ochotu sdílet zkušenosti s neplodností dle pohlaví. Z dřívějších výzkumů autorky plyne, že ačkoliv jsou větší tlak a odpovědnost kladeny v rámci léčby na ženy, muži prožívají situaci rovněž jako zátěž, o které však často nedokážou hovořit z důvodu pocitů selhání v roli muže.

Závěrem můžeme shrnout, že lze jednoznačně souhlasit s doporučením autorky zaměřit se v rámci dalšího zkoumání na oblast vlivu socioekonomického statusu potenciálních klientů na dostupnost léčby. Zejména oblast dostupnosti metod asistované reprodukce bude vzhledem ke zvyšující se komercializaci asistované reprodukce, ale například i existujícím sporným bodům dostupnosti asistované reprodukce svobodným ženám velmi aktuální. V souvislosti s prezentací Lenky Slepíčkové v rámci České sociologické konference 2017 je nutné rovněž vzít v potaz rozměr tzv. reprodukční turistiky, kdy různorodost pravidel v oblasti asistované reprodukce (komu a za jakých podmínek je umožněna) může podporovat páry či jednotlivce toužící po dítěti v cestě do destinací, ve kterých jsou pravidla a ceny uvolněnější a asistovaná reprodukce je tak dostupnější. Z registrů je rovněž vidět stoupající počet cyklů, kdy přibližně 65 % je provedeno občanům ČR

a zbytek obyvatelům EU nebo i obyvatelům států mimo EU.

Současně, jak Lenka Slepíčková v publikaci rovněž uvádí, je mužská neplodnost i přes svůj nárůst stále upozaděna, ačkoliv i jí bude nutné se v blízké době více věnovat. Kniha tak v současné době zapadá do aktuální diskuse o asistované reprodukci a postavení žen a mužů ve společnosti, ve které představuje další oblast tlaku společenských konvencí na ženské tělo.

Knihu lze doporučit širšímu okruhu čtenářů, neboť přináší srozumitelný úvod do problematiky neplodnosti a asistované reprodukce a přehled základních dat z oblasti asistované reprodukce a neplodnosti. Rovněž otevírá velmi zajímavé téma nedobrovolné bezdětnosti a umožňuje nám tak nahlédnout do velmi intimní sféry strategií jejího řešení. Poukazuje na oblast, která bude v budoucnu získávat na významu vzhledem k demografickým a socioekonomickým změnám ve společnosti.

Martina Štěpánková Štýbrová

Jan Jandourek: *Průvodce šílené socioložky po vlastním osudu*
Praha, Portál 2014, 190 s.

Publikace *Průvodce šílené socioložky po vlastním osudu* Jana Jandourka vyšla v roce 2014 v nakladatelství Portál. Publikace hravou a velmi čtivou formou seznamuje nejen se základními otázkami, které si kladli „otcové zakladatelé“ sociologie, ale také se současnými tématy sociologického bádání, které mají přesah do všedního života. Jedná se především o témata spojená s životním cyklem, jako je dětství, dospělost stárí a smrt, ale je promlouváno také o tématech sociologie skupiny, práce či náboženství.

Tato publikace se oproti předchozím Jandourkovým učebnicím seznamujícím se základními tématy, kterými se sociologie zabývá, nese spíše v prozaickém duchu. Celý výklad probíhá formou jakéhosi roz-

hovoru mezi začínající studentkou sociologie jménem Destiny a postarším osamělým profesorem. Většina „děje“ se odehrává v přímořském letovisku, kde je profesor studentkou osloven otázkou: „Co je to sociologie?“ Publikace není dělena do kapitol, jednotlivé oddíly zde představují setkání výše zmíněných mluvčích. Mimo sociologické otázky mluví velmi často v odbočkách od tématu nebo v rámci příkladů k probíraným tématům zabrousí také do vlastního soukromí, historie či politiky. Tato vazba s běžným životem právě studentku postupně utvrzuje v tom, že sociologie je živou vědou, kterou je záhodno studovat už jen z toho důvodu, že do velké míry pomáhá vysvětlovat, co se ve společnosti děje.

V první části textu převažují především témata související s dějinami sociologie a jsou zde probrány základní otázky a pojmy sociologických klasiků, jako je Émile Durkheim, Max Weber či Karl Marx. Tato tematika je pak autorem obratně spojována i se současnými společenskými fenomény a běžným životem.

Aby profesor přitáhl dívčinu pozornost, seznamuje ji v prvním rozhovoru (s. 5–16) na příkladech ze života se sociologickou imaginací Charlese Wrighta Millse a s korelací, na které vysvětluje, že i zdánlivě osobní problémy mohou být společenského původu. V knize je právě toto vnímání světa prostřednictvím jeho příčin v širším měřítku podstatou sociologické práce. Následuje série rozhovorů, ve kterých autor dívku postupně seznamuje s klasiky sociologie a jejich díly a pojmy. Nejdříve autor navazuje na to, kdy v souvislosti s korelací se studentkou promlouval také o sebevraždách. Právě jejich výklad totiž tvoří součást díla Émila Durkheima, ale také T. G. Masaryka. Destiny, která nejdříve považuje historii sociologie za nezáživnou, zaujme její provázání se současnými problémy ve společnosti a aktuálnost tematiky, ale také příběhy ze života jednotlivých autorů.

V dalším rozhovoru (s. 16–22) je navázáno na předchozí téma a je nastíněn vznik sociologie jako reakce na Velkou francouzskou revoluci a osvícenství a její původní Comtovo pojetí jakožto významné pozitivistické vědy. Dále rozhovor pokračuje vysvětlením Comtovy sociální statiky a dynamiky, evoluce a revoluce, kterou demonstroe na příkladu povídky od Gilberta K. Chestertona (s. 21), a Comtových tří stadií společnosti. Mimo výklad z dějin sociologie si autor také opět pomáhá i příběhy z Comtova života, které jej mají oživit.

Třetího večera (s. 22–27) se téma vrací i přes drobnou odbočku zpět k Émilu Durkheimovi, který „udělal ze sociologie univerzitní disciplínu“ (s. 24), když v roce 1895 napsal knihu *Pravidla sociologické metody*, kde se jako klíčový pojem objevil sociální fakt. Sociální fakty jsou pak vyloženy jako věci, které jsou „vůči člověku vnější a působí na něj donucující silou“ (s. 24). V souvislosti s Émilem Durkheimem je pak dále vysvětlena také sdílená morálka, která je dána do souvislosti se soudržností společnosti.

Dalšího večera (s. 27–43) již v tradičním sledu klasiků sociologie následuje vyložení díla Karla Marxe, a to především jeho pojetí společnosti jako rozdělené na buržoazii a proletariát. Buržoazie je zde popsána jako vlastník moci, peněz a kapitálu a oproti ní stojí síla proletariátu. Podle Marxe je třeba společnost revolučně změnit a svrhnout utiskující řád (s. 34). Dále je vysvětleno, že člověk ve společnosti je produktivní a přirozená společnost byla společnost předtřídní, kde bylo společné vlastnictví majetku a prostá dělba práce. Tato přirozenost je pak v průběhu dějin narušována a k nejvýraznější „destrukci přirozeného procesu produkce“ (s. 35) dochází právě v kapitalistické společnosti. V této společnosti je postavena „bariéra mezi jednotlivcem a výrobním procesem“ (s. 35) a člověk se stává předmětem odcizení, jelikož nemůže sklízet plody toho, co vyrobí.

V rámci další rozmluvy o průběhu revoluce pak autor vysvětluje pojem utopie (s. 37), který vykládá na příkladu falang Charlese Fouriera, a od něj se vrací zpět k Marxovi pomocí příkladu zhroutení buržoazní rodiny a revolucím. Vážné rozhovory jsou prokládány zajímavostmi, jako rozruch kolem uvedení bikin na trh (s. 44–45), ale jsou mezi sebou vždy spojovány nosnou tematikou.

Dalším sociologickým klasikem, který je probrán v rámci večerních rozhovorů, je Max Weber (s. 53–62). Mimo Weberovo dílo je také popsán jeho rodinný život, který dle autora má určitý vliv také na jeho tvorbu. Weberův otec byl byrokrat, který si poprával požitků, a jeho matka přísná a asketická kalvinistka. Zpočátku šel Weber ve stopách svého otce, ale v průběhu studia se začal přiklánět k životnímu stylu své matky. V souvislosti s Weberovou prací pak autor představuje jeho pojetí racionality a racionalizace, která je dle výkladu důležitým předpokladem kapitalismu a je nejlépe vidět na byrokracii (s. 55). Výklad pak volně pokračuje k Weberovým třem typům panství (systémově tradičnímu, charismatickému a racionálně legálnímu) a v neposlední řadě k racionalizaci náboženství a Weberovu dílu *Protestantská etika a duch kapitalismu* (s. 57–62).

Předposledním z autorů, kteří jsou vloženi ve večerních setkáních výše popsaných mluvčích, je Georg Simmel (s. 63–69). Profesor studentce popisuje Simmelovu tvorbu, založenou především na kratších esejích, ale také na publikacích, jeho neúspěch během života na akademické půdě a jeho významný vliv na chicagskou školu. Dále vysvětluje, že se Simmel zabýval především individuálním jednáním a interakcemi mezi lidmi a v souvislosti s tím vysvětluje pojmy dyáda a triáda (s. 65). V neposlední řadě je v rámci rozhovoru také pojednáno o Simmelově vnímání peněz jakožto objektivna, které umožňuje směnu mezi lidmi a je přitom lhostejné ke svému majiteli (s. 66–69).

Posledním ze sociologů, kterému je v knize věnovaný celý večer, je Herbert Spencer (s. 69–75). V souvislosti s jeho prací autor popisuje Spencerův přístup ke světu jako vysvětlitelnému prostřednictvím univerzálně platných zákonů. Těmito univerzálně platnými zákony má být princip evoluce, který se objevuje nejen ve společnosti, ale také ve všech vědách a podle Spencera je umožňuje sjednotit do „syntetické filozofie“. Vývoj pak dle Spencera probíhá sám od sebe a společenský vývoj probíhá analogicky jako vývoj biologického organismu. V souvislosti se Spencerovými myšlenkami autor zmiňuje také Vilfreda Pareta a jeho teorii cirkulace elit, která je zde popsána jako jakýsi protipól teorie evoluce (s. 75).

Druhá část textu se nese v odlišném duchu a zaměřuje se také na odlišnou tematiku. Hovor se rychle stáčí od klasiků sociologie k tématům blíže souvisejícím s každodenním životem a na četných příkladech jak ze soukromého života mluvčích, tak také z historie či politiky je ilustrována provázanost sociologie se společností a její význam v ní coby vysvětlujícího činitele. V průběhu těchto rozhovorů dochází také k setkání profesora se skupinou studentčiných přátel, což do rozhovorů vnáší nejen novou dynamiku, ale také odlišný způsob kladení otázek i výkladu, který se stává ještě přístupnějším.

V rámci prvního, spíše tematicky zaměřeného setkání je v průběhu odbočky od tématu sociologie dětství rozebráno sociální inženýrství a politika jednoho dítěte v Číně (s. 79–80), dále kohorty plodnosti v historii nejen našeho území, ale také USA od první světové války po současnost (s. 80–85). Mimo kohortní vnímání generací autor dále popisuje generace kulturní, jako jsou hippes, yuppiies, dinkies a generace X, Y a Z (s. 86–91). V průběhu následujícího setkání ještě pokračuje odbočka od tématu sociologie dětství. V další konverzační odbočce se v souvislosti s příklady z Bible a vědeckým do-

kazováním dočteme o metodě falzifikace a Occamově břitvě (s. 92–100). K tématu dětství se autor vrací v dalším setkání, které je zaměřeno především na jeho různá chápání, kdy například ve středověku byly děti zobrazovány a vnímány spíše jako „malí dospělí“. Rozhovor se dále stáčí k zaměstňování dětí v zemích třetího světa. Jakýsi konflikt ve vnímání dětí je pak vyloučen na příkladu z Bible, kde malý Ježíš zůstane v chrámu a diskutuje s knězi (je k němu přístupováno jako k dospělému), ale zároveň jej hledají jeho rodiče, protože je ještě příliš mladý (je k němu přístupováno také jako k dítěti). Na tomto příkladu autor vysvětluje jednak změnu pojmání dětí v rodině (aby mohl Ježíš zůstat v chrámu, rodiče ho neviděli několik dní), konflikt mezi dětmi a rodiči, sebevymezení dětí vůči rodičům ve formě jakéhosi vzdoru (s. 100–106).

Dalším probíraným tématem je adolescence a osvojování rolí ve společnosti, jako je nástup do práce a vykonávání profese. V souvislosti s tímto tématem je zmíněn Allison Davis, který definuje socializaci „jako proces, kdy se jedinec učí způsobům, ideám, přesvědčením, hodnotám a normám své kultury a dělá z nich část své osobnosti“ (s. 111). U adolescenta tedy dochází k sociálnímu učení, kterému podle autora napomáhá také účinná socializovaná úzkost. Tou se myslí pocit, že je jedinec neustále hodnocen a posuzován svým okolím a má tedy tendenci se chovat podle norem určených společností (s. 108–114). Na téma adolescence je dalšího večera navázáno dospělostí. Postupně je probráno několik pojetí dospělosti, jako například dospělost biologická, biblická či právní. Dále jsou vloženy současné fenomény, jako je setrvávání lidí mezi 25–34 lety u rodičů, které se objevuje v souvislosti s ekonomickou krizí, či různé formy diskriminace mladých lidí (adultismus) (s. 115–124). Do konce rozhovorů v přímořském letovisku se autor věnuje vysvětlení pojmů, jako je referenční skupina (s. 124–128) či Maslowo-

va pyramida potřeb (s. 128–131). S koncem pobytu je probráno také stáří a s ním spojené fenomény, jako je krize středního věku a jeho současné mizení (s. 132–141).

Poslední sada čtyř sociologicky zaměřených rozhovorů se odehrává v Praze. V prvním rozhovoru se autor zabývá tematikou smrti a jejími společenskými dopady a dimenzemi. Smrt lze dle Jana Jandourka vnímat politicky (například prostřednictvím dat o úmrtnosti, s. 145) či kulturně (takové vysvětlení smrti poskytuje například náboženství, s. 150, ale také média, která ze smrti dělají součást každodennosti, s. 153). V rámci dalšího setkání jsou v souvislosti s tématem náboženství probírány komunity jak náboženské, tak také například ekologické. Od rozboru jednotlivých komunit se pak autor přesouvá k pracovnímu kolektivu, a tedy k sociologii práce (s. 165–171). V souvislosti se sociologií práce je popsáno dělení pracovníků Charlese Wrighta Millse na bílé, modré a různé límečky (s. 171) a dále je popsána také role žen v práci a platové rozdíly mezi ženami a muži (s. 174) či rozdíl mezi prací a profesí a možnosti jejich změny (s. 175). Poslední schůzka se tematicky vrací zpět ke stáří, které dle autora znamená „sníženou schopnost adaptace a sociální izolovanost“ (s. 182). Mimo toto téma a vymezení stáří z právního, biologického, psychologického a sociálního hlediska je v rozhovoru probrán také posun ve vnímání stáří mezi tradiční a moderní společností, přičemž v tradiční společnosti autorita starých mužů a žen rostla, zatímco v moderní společnosti spíše klesá (s. 184).

Jan Jandourek se v textu velmi čtivým způsobem zabývá velkým množstvím témat na obdivuhodně malém prostoru. Témat a sociologické pojmy v publikaci osvětluje velmi stručně a celý text působí spíše dojmem, že má vzbudit zájem o další studium představovaných pojmů či působit popularizačně. Celý text je zasazený do netradičního, ba až prozaického formátu přátelského rozhovoru a vysvětlované pojmy

jsou doplňovány nepřeborným množstvím příkladů, což dokresluje celkové zdání plynulého rozhovoru. Díky svému ladění je text přístupný nejen akademické obci, ale především širšímu publiku. Nevýhodou

textu je pak až přílišná roztříštěnost a povrchnost výkladu. Vzhledem k výše popsanému volnějšímú řazení témat publikace působí poněkud chaoticky.

Hana Novotná